

Dr. Laštovka:

Obecní zřízení na Slovensku.

(Pokračování.)

II. hlava jedná v § 3. až 20. o vrchnostenské moci obecní a o domovském právu.

Vrchnostenské moci obecní podrobeny jsou dle § 3:

a) po stránce osobní všechny osoby v obci bydlící nebo v ní meškající,

b) po stránce věcné všechny majetek v obci nebo na jejím území.

Z této moci jsou dle § 4. vyňati:

a) po stránce osobní členové vojska, námořnictva a zemské obrany

1. jsou-li v činné službě,

2. jen ve věcech, jež se týkají vojenské služby a jež vůbec náležejí do působnosti vojenských soudů. Věc jest nyní upravena § 33. branného zákona č. 193/1920 a prov. nařízením § 136. č. 269/1921 (branné předpisy); sr. i zákon č. 154/1923 Sb. z. a n.

b) po stránce věcné:

1. budovy, sloužící k stálému nebo dočasnému pobytu zeměpána a jeho družiny i jejich příslušenství. Ustanovení to, vyskytující se i v obecních řádech českých, pozbylo nyní změnou poměrů významu.

2. budovy a prostory výlučně k opevňovacím a jiným vojenským účelům skutečně používané po tu dobu, co je jich takto používáno, tedy zejména kasárny a cvičiště.

Osoby v obci jsou:

1. příslušníci obecní, to jest ti, kdož v obci mají domovské právo;

2. přespolní. Kategorie společníků obce v obecních zřízeních zemí historických v různém rozsahu známá, na Slovensku není a jest také úplně zbytečná.

Domovské právo jest upraveno v § 5. až 18. obec zřiz. a ustanovení ta zůstala dle § 13. ústav. zák. 1920 Sb. z. a n. 20. čís. 236 v platnosti, pokud se tímto zákonem nemění, t. j. pokud se v § 13., odst. 2., 14., 15. i 17. něco jiného neustanovuje.

Domovské právo v Uhrách bylo poprvé upraveno § 6. až 19. zák. čl. XVIII : 1871 (ani prozatímní zřízení obecní z roku 1849 ani obecní zřízení z roku 1859 nenabyla v Uhrách platnosti. Sr. Mayerhofer, II, díl, str. 979 a 1055 v pozn.). Tato ustanovení byla nahrazena § 1. až 15. zák. čl. V : 1876 a na místo nich pak nastoupily předpisy § 5. až 18. nynějšího obecního zřízení.

Starší ustanovení jsou důležitá, když jde o derivativní nabytí domovského práva.

Úprava domovského práva na Slovensku jest nedostatečná a sluší jen litovati, že předpisy r a k. domovského zákona z r. 1863 a 1896 nebyly na Slovensko při vydávání zákona o státním občanství vztaženy a to tím více, kdyžtž zákon rakouský nabytí judikaturou správního soudu přesného a úřadům všeobecně známého výkladu.

O domovském právu pojednal v tomto časopise Dr. Jan Novák, sešit 5., ročník VI. a možno na jeho výklady poukázati; zejména pokud jde o výklad § 13., odst. 2. ústavního zákona čís. 236/20. Sb. z. a n.

(P o z n á m k a. Dr. Novák tvrdí str. 132, že zákon čís. 236/20 nabytí účinnosti 16. července 1920; po mém soudu však nabytí zásadně účinnosti dle zákona z 13. března 1919 č. 139, t. j. 30. den po vyhlášení a toliko ona ustanovení, jež se týkají poměrů k jiným státům, nabyla účinnosti dny vyhláškou čís. 492/20. stanovenými.

Na str. 136. se uvádí, že proti usnesení obec. zastupitelstva o žádosti za udělení domovského práva na základě § 2. domovské novelly možno podati odvolání do 14 dní k okr. úřadu. Lhůta 14 dní byla pro země historické stanovena teprve § 12. obecní novelly ze dne 7. února 1919 čís. 76; tato novella nebyla dosud na Slovensko rozšířena a platí tedy na Slovensku pro odvolání všeobecná lhůta 15denní dle zat. čl. XX : 1901.

Ustanovení § 18., odst. 2. obec. zř. slovenského, že lze i proti 2 shodným nálezům podati stížnost (když byla odepřena příslušnost pro celý obvod okresu [str. 139.]) pokládám za zrušené vzhledem k § 2. zák. čl. XX : 1901. V případě § 18. lit. b) jest druhou instancí ministerstvo a nikoli správní výbor).

Výklad domovského práva obsahuje také kniha: Čs. štátne občanstvo, domovské právo, opcia a priznanie čs. štátneho občanstva, ktorou vydal Gustav Bauer a Dr. Pavel Novák. Text zákona podávají dále knihy: Dr. Ant. Březský: Státní občanství a domovské právo a Žlábek a Verner: Státní občanství a domovské právo 1923.)

§ 14. byl pozměněn § 28. finanční novelly (sr. prov. nař. odst. 8. k § 57. této novelly).

§ 19. a 20. jednají o území obecním; v § 20., odst. 2. v první instanci nyní rozhoduje župan, v 2. ministerstvo vnitra. Ustanovení o změně obecního území pojata jsou nesystematicky do hlavy X. § 148. a násl.

III. hlava jedná o právech a úkolech obcí.

Dle § 2. obce

- a) vyřizují v mezích zákonů samostatně své vnitřní věci,
- b) provádějí nařízení zákonů, vlády a municipia, týkající se správy státní a municipální.

Pokud obstarávají s v o j e věci, lze říci, že vykonávají samostatnou působnost, pokud obstarávají věci státní a municipia, působnost přenesenou.

V samostatné působnosti

1. v š e c h n y obce vykonávají působnost v § 21. výtčenou,
2. města s regulovaným magistrátem n a d t o působnost v § 22. uvedenou a agendu poručenskou dle § 23.
3. Jisté velké obce, pověřené ministerstvem, vykonávaly dle § 23. rovněž agendu poručenskou.

Na této působnosti byly provedeny tyto změny:

1. Působnost měst s regul. magistrátem mají nyní Bratislava a Košice a zcela nebo jen na některé agendy obmezenou budou ji míti dle § 21. slov. nov. města s rozšířenou působností.

2. Právo vydávatí statuty obecní (§ 14., 21., 56., 64. až 66.) upravené v § 27. až 29., dotčeno jest § 4. a 10. zákona čís. 241/21 o dozoru k obcím na Slovensku. Všechny statuty musí býti v ý s l o v n ě schváleny; působnost municipálních výborů přešla u měst magistrátních na župní výbory, u ostatních obcí na okresní výbor.

3. Právo vybíratí dávky vlastními orgány nevztahuje se na přírážky dle § 42. fin. novelly.

4. Zdravotní policie byla obcím, až na malé výjimky, odňata zákonem čís. 332/20 a čís. 236/22 a prov. nařízením čís. 24/23 Sb. z. a n.

5. Policie bezpečnostní, mravnostní a čelední může býti obcím odňata, budou-li v nich zřízeny státní policejní úřady dle zákona čís. 165/20 Sb. z. a n.

6. Působnost ve věcech poručenských dle § 23. byla obcím dnem 1. ledna 1923 odňata zákonem čís. 246/22 a prov. nař. čís. 326/22 Sb. z. a n. a přenesena na poručenské (sirotčí) úřady u soudů.

7. Že se úmysl vlády odnítí obcím agendy v § 20. obec. novelly čís. 76/1919 uvedené a přenéstí je na stát nebo na širší sbory samosprávné vztahuje i na Slovensko, jest nepochybně. Dosud však úmysl ten byl proveden pokud jde o zdravotní policii (viz čís. 4); pokud jde o školství národní sr. § 35. zákona čís. 292/20.

§ 24. až 26. upravují dozorčí moc municipií nad obcemi. Aby obce nepřekročovaly své působnosti a plnily úkoly jim svěřené, podrobeny jsou dozorčí moci jednak hlavního služného, podžupana a vrchního župana, resp. nyní okresního a župního úřadu (u § 31., 89., 91. až 105. zák. čl. XXII : 1886; § 57. B lit. b), § 68. lit. m), lit. r), § 71. zák. čl. XXI : 86, § 13. zák. čl. III : 1902) jednak municipálního výboru. Hlavní dozorčí práva municipálního výboru jsou: § 24. schvalování jistých usnesení, § 25. rozhodování o stížnostech, § 26. zakročování z úřední povinnosti. K dozorčímu právu náleží však i schvalování statutů, § 27. až 29., účastenství v disciplinární pravomoci nad obec. orgány, § 91. až 93.

§ 24. byl již zmírněn § 10. čl. XVIII : 1912, pokud jde o města magistrátní a pokud se týče finančního hospodářství obcí, tedy v bodech lit. a) až c) pozbyl vůbec platnosti. Kdo na místo municipií udílí nyní schválení, ustanovuje zákon č. 241/21.

§ 25. upravuje právo a řízení rekursní; na finanční hospodářství se rovněž nevztahuje; tu platí výlučně finanční novella.

Formální ustanovení odst. 3. a 4. byla jistě nahrazena zák. čl. XX : 1901.

§ 26. rovněž netýká se finančního hospodářství obecního, o němž platí pouze předpisy novelly finanční; v ostatních oborech obecní činnosti však platí i nadále a poskytuje municipiu, t. j. nyní dle zák. čís. 241/21 okresnímu resp. župnímu výboru velmi rozsáhlé právo zakročovati z úřední povinnosti.

IV. hlava jedná o obecním zastupitelstvu (§ 32. až 54.).

Obecní zastupitelstvo jest primérním orgánem obecní samosprávy. Počet členů jeho dle původního obec. zř. slovenského řídil se počtem obyvatelstva (na 100 duší 1 zástupce), činil však v malých obcích nejméně 10 a nejvíce 20, ve velkých nejméně 20 a nejvíce 40, v městech s regulovaným magistrátem nejméně 48, nejvíce 200 členů.

Polovina těchto členů jsou virilisté, § 33. a 34., polovina volení členové, § 35. až 54. Vedle těchto členů pak náležejí obec. zastupitelstvu na základě své funkce určití členové obec. představenstva.

Seznam virilistů se obnovuje každý rok, volební období volebných členů činí 6 let, ale po 3 letech polovina vystupovala.

Když na Slovensku nabyl dnem 31. prosince 1920 účinnosti nový volební řád do obcí (čís. 75/1919), vzešly pochybnosti, jakou

měrou dotkl se resp. pozměnil dosavadní organisaci obecní. Kdežto jedni dovozovali, že volební řád do obcí na Slovensku i materiálně změnil celou strukturu obecního zastupitelstva, obecní rady a komisi a že tedy obecní zastupitelstvo, rada i komise musí býti utvořeny zcela a výlučně dle předpisu volebního řádu, tedy že jsou to orgány v e s m ě s volené, namítali jiní, že účelem voleb. řádu nebylo organisaci obce měniti, nýbrž pouze volení orgánů obecních na nové širší základy postavit. Dle tohoto názoru volební řád nechtěl tedy nové orgány obecní utvořiti, nýbrž ponechal v platnosti orgány dosavadní, ovšem s tou změnou, že pokud orgány ty byly voleny, mají býti voleny dle nového volebního řádu. Tomuto názoru také nasvědčuje to, že N. S. nechtělo ihned provést reformu obecního zřízení a zejména i jeho organisace, nýbrž v samostatném zákoně čís. 76/1919 jako novelle k obec. zřízení označeném, provedlo jen změny nejnnutnější a jinak chtělo vyčkati, jak se různé formy organisace obecní v republice za nového voleb. řádu osvědčí.

Podle tohoto názoru by organisace obec. zastupitelstva vypadala takto:

Jelikož obecní zastupitelstvo na Slovensku skládá se z virilistů, členů volených a úředníkův, tož pouze členové volení, t. j. polovina členů měli býti voleni dle nového volebního řádu; virilistů a členů obec. představenstva se volební řád nedotýká a zůstali by tedy nadále jeho členy. Ale virilisté mohli býti ovšem odstraněni tím, že by byl § 24. novelly k obec. zřízení rozšířen i na Slovensko. Rovněž i úředníci, kteří ze svého úředního postavení jsou členy obecního výboru, zůstali by jimi i nadále, a to i když by § 9. obecní novelly byl na Slovensko rozšířen. Bylo tedy možno i bez nového zákona prostě na základě zákona čís. 75. a tím, že by novella čís. 76. byla na Slovensko nařízením rozšířena, docíliti toho, že by byli všichni členové obec. zastupitelstva voleni. Úředníci z obec. představenstva by v něm ovšem zůstali i nadále s hlasem rozhodujícím.

Snad tato okolnost a jistě i snaha vyloučiti všechny pochybnosti a přízpůsobiti organisaci obecní na Slovensku co nejvíce organisaci v zemích historických vedla k tomu, že věc byla nepochybně upravena slovenskou novellou § 2. a 17.

Dle této novelly obecní zastupitelstvo se volí zcela dle novelly č. 75/19, členové jeho jsou tedy jen členové volení.

Novellou slovenskou v souvislosti s volebním řádem obecním pozbyla celá IV. hlava své platnosti mimo § 32., odst. 1.; rovněž § 54. byl zrušen vzhledem k § 68. voleb. ř. obec.

Ovšem jisté úchytky od stavu v zemích českých zůstaly a to v tom směru, že jistí úředníci zasedají s hlasem rozhodujícím v obec. zastupitelstvu.

V obcích malých a velkých zasedají v obec. zastupitelstvu vedle členů volených:

a) ex lege jako členové obecní a okolní notáři § 19. slov. novelly a to s hlasem rozhodujícím;

b) dle § 26. vedoucí úředníci konceptní a odborní, ale pouze s hlasem poradním a pouze ve věcech, jež spadají do oboru služby, pro který byli ustanoveni.

V Bratislavě a Košicích, jež se staly městy magistrátními, skládá se obecní zastupitelstvo:

a) z členů volených (48),

b) z úředníků, totiž městského hlavního notáře (po př. jeho zástupce) a 2 městských notářů, jím určených;

c) z odborníků místních dle § 14. slov. novelly.

Odborníci a) musí býti vybráni z některého z těchto 5 odborů: humanitno-zdravotního, sociální péče, kulturního, finančně-hospodářského a stavebně-dopravního. Z každého oboru může býti vzat jen jeden odborník, takže nejvíce jich může býti 5, ale nemusí býti všechny obory zastoupeny;

b) musí býti místní, t. j. patrně v místě usdlí a tedy patrně poměrů místních znalí;

c) jsou povolávání vládou, ne tedy jen jediným ministrem, ale po návrhu min. vnitra, které jest prováděním zákona pověřeno;

d) budou jmenováni patrně na volební období, třebaš by zákon o tom se nezmiňoval.

Úředníci odborníci mají všechna práva volených členů (§ 12., 14. slov. nov.), nemají však volebního práva do městské rady.

V. hlava jedná o schůzích obecního zastupitelstva.

Nejprve sluší uvést, že ustanovení novelly k obec. zřízení čís. 76/1919 nebyla na Slovensko dosud rozšířena. Citov. § 5. této novelly v § 8. voleb. řádu nemá praktického významu. V zájmu unifikace by bylo ovšem účelno předpisy novelly čís. 76, pokud nebyly zrušeny finanční novellou (t. j. § 13. až 19.) a jsou pro Slovensko praktické, rozšířiti dle § 26. nařízením i na Slovensko.

Hlava V. stanoví pouze některé předpisy o jednání obecního zastupitelstva a bližší úpravu ponechává statutu obecnímu, o kterém platí předpisy § 27. až 29. obec. zřiz. a § 4. a 10. zák. čís. 241/1921.

§ 55. změněn potud, že v Bratislavě a Košicích předsedá volený starosta, který jest zastupován náměstký starostovými dle § 3., odst. 6. slov. novelly, v ostatních obcích pak starosta, kterého zastupují osoby v § 65. voleb. ř. uvedené.

U § 56. sluší podotknouti, že rozpočet obecní má býti dle § 6. fin. novelly projednán obecním zastupitelstvem nejdéle 2 měsíce před počátkem roku správního; ustanovení, že schůze rozpočtové a účetní mají býti konány aspoň 1 měsíc před schůzí municip. výboru, pozbylo významu.

Právo žádati za mimořádnou schůzi přešlo ze spr. výboru na župní úřady, z municipálního výboru na župní výbor u obcí magistrálních, jinak na okr. výbor.

Ustanovení finanční novelly o svolání obecního zastupitelstva, a nutném počtu členů v případech § 6., 12., 16., 23. a 40. finanční novelly změnila ovšem i § 56. a 57.; jinak zůstal § 57. v platnosti, zejména i předpisy podjatosti v něm uvedené, ježto § 5. obec. nov. přes to, že jest citován v § 8. zák. č. 253/21, podle obsahu tohoto § 8. na Slovensku platnosti nenabyl.

§ 58. byl nahrazen § 26. slov. novelly; schůze obecního zastupitelstva mohou se zúčastniti pouze vedoucí obecní úředníci konceptní a odborní, pouze s hlasem poradním a pouze v otázkách, spadajících do jich služby.

§ 59. jedná o hlasování (jen hlasování veřejné, nikdy tajné, t. j. lístky hlasovacími; výjimkou i hlasování dle jmen).

§ 60. o disciplinární moci ve schůzi.

§ 61. byl nahrazen širším § 28. slov. novelly (župan není obmezen ani slyšením župního zastupitelstva nebo výboru, ani ohledy v § 61. uvedenými).

Dr. J. Horák, tab. s. v Bratislavě :

Urbárské a příbuzné poměry na Slovensku. *)

Ú v o d.

I.

Kdežto v západní části republiky československé, vzniklé z bývalé rakouské polovičky habsburské monarchie, nad poměry poddanskými — sít venia verbo — téměř již tráva narostla, tak že již výlučně patří dějinám, ve východní části, vzniklé z uherské polovičky říše rakousko-uherské, čili na Slovensku, není poddanství ve svých hospodářských a civilně právních důsledcích posud úplně zlikvidováno. Tvoří tudíž poměry tak zv. urbárské, t. j. právní civilní poměry na bývalém poddanství založené, na Slovensku

*) Poctené II. cenou prvej literárnej súťaže »Právnickej Jednoty na Slovensku«.